

Motion till riksdagen 2024/25:1361

av **Mona Olin m.fl. (SD)**

En stark och kvalitativ Sis-vård i hela landet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskiljning bör fasas ut och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten för personal att använda skyddsutrustning vid särskilt farliga situationer och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att utreda kroppskameror för anställd personal på Sis och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda om Sis är en lämplig myndighet för att möta ungdomar med ett tyngre vårdbehov och gruppen unga med allvarliga psykosociala och psykiska tillstånd och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda frågan om att ge myndigheten rätt att neka unga som faller utanför deras lagstadgade verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att Sis ska bli en mer attraktiv arbetsgivare och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att Sis i sitt rekryteringsarbete särskilt tar frågan om lämplighet i beaktande och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att Sis ska arbeta för ett ökat fokus och ett aktivt arbete i att främja hälsa och välmående och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Att ungdomar med socialt nedbrytande beteende inte låses in med grovt kriminella ska vara en självklarhet. Statens institutionsstyrelse (Sis) är en statlig myndighet som ansvarar för individuellt anpassad tvångsvård. Där behandlas ungdomar med allvarliga psykosociala problem och unga vuxna med missbruksproblem, men under slutet av 1990-talet utökades uppdraget till att verksamheten även ska ta emot ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård för grova brott. Det är således en stor variation på de ungdomar som vistas på Sis-hemmen, vad gäller både ålder och orsak, vilket gör att rätt personal och kompetens inom verksamheten och avdelningarna är grundläggande för att nå en väl fungerande verksamhet.

För Sverigedemokraterna är det självklart att ungdomar med allvarliga psykosociala problem inte bör låsas in med grovt kriminella. De grovt kriminella ungdomarna bör snarare hanteras av Kriminalvården, vars förutsättningar att hantera sådana ungdomar torde vara avsevärt bättre. På så sätt kan Sis lägga ett större fokus på vård och behandling, vilket i sin tur innebär att fler platser frigörs i den redan överbelastade verksamheten.

Tidöavtalet

Sverigedemokraterna (SD) och regeringen har meddelat att en genomgripande reform av Sis kommer att genomföras. Inom ramen för Tidöavtalet har därför en utredning tillsatts, En reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård (dir. 2024:13), i syfte att reformera och se över den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation. Reformen är en del av en större satsning på att stärka ungdomsvården och säkerställa bättre vård och kontroll i fråga om de individer som placeras på Sis-hem. Under de senaste åren har flera kritiska rapporter om missförhållanden inom Sis uppmärksamats, vilket har lett till ett ökat tryck på myndigheten att genomgå omfattande förändringar.

Reformen omfattar flera centrala områden, däribland förbättrad säkerhet och kontroll. Säkerheten inom Sis-hemmen kommer att förstärkas, med skärpta rutiner för att förebygga våld och droganvändning bland de placerade ungdomarna. Strängare kontroller ska också införas för att förhindra rymningar och våldsamma incidenter. Samtidigt ska personalens utbildning och kompetens stärkas genom ökad investering i utbildningsinsatser. Målet är att ge personalen bättre verktyg för att hantera svåra situationer och erbjuda ungdomarna den vård och det stöd de behöver. Fokus kommer att ligga på både psykologisk och terapeutisk kompetens samt på att förbättra arbetsmiljön för de anställda.

Vidare ska behandlingsmetoderna inom Sis ses över för att säkerställa att de är evidensbaserade och anpassade efter ungdomarnas behov. Nya metoder, baserade på modern forskning, ska utvecklas med fokus på rehabilitering och integration i samhället. För att stärka förtroendet för Sis och motverka missförhållanden planeras även en förstärkt tillsyn och ökad transparens. Regelbundna oberoende granskningar och öppen rapportering om hur Sis följer sina riktlinjer ska bidra till detta. Dessutom planeras skärpta krav för vilka individer som placeras på Sis-hem, där syftet är att säkerställa att ungdomarna får den vård som bäst möter deras behov och risknivå och att placeringarna sker på ett mer selektivt och behovsanpassat sätt.

Reformen av Sis är en del av regeringens övergripande strategi för att förbättra rättssystemet och ungdomsvården. SD har betonat vikten av att skapa ett system som både skyddar samhället och ger de unga bättre förutsättningar att återintegreras. Målet med reformerna är att skapa en mer effektiv och säker verksamhet som bättre kan möta de utmaningar som ungdomar i utsatta situationer står inför. Sverigedemokraterna har länge drivit många av dessa frågor och välkomnar den angelägna utredningen.

En drogfri, trygg och säker tvångsvård

De senaste åren har flera rapporter från olika instanser larmat om brister inom Sis verksamheter. Det har bland annat framkommit uppgifter om den bristande kontrollen inom verksamheterna för att uppmärksamma och garantera en drogfri och trygg miljö. Placerade ungdomar vittnar om att det är hur enkelt som helst att få tag på droger när de är placerade, och för en del har det till och med varit inkörsporten till ett långvarigt missbruk. Flickor vittnar också om sexuella övergrepp och övervåld. Sis måste kunna garantera att verksamheten är fri från droger och våld.

Stärkt kontroll och tillsyn

Sverigedemokraterna ser det som angeläget med en kontinuerlig och noggrann kontroll och tillsyn av landets samhällsvård. Lagar och regler bör kontinuerligt följas upp för att säkerställa att dessa efterföljs och för att undvika att missförhållanden förekommer i de olika typerna av boenden. Barn som placeras i landets samhällsvård är sårbara och många gånger saknas en familjär trygghet, vilket gör det extra viktigt att samhället tar sitt ansvar för att ge alla människor goda möjligheter till en trygg framtid.

Utfasning av avskiljning som redskap

Sverigedemokraterna har också följt dialogen kring myndighetens rätt eller inte rätt att använda sig av redskapet avskiljning. Vi anser att verktyget att avskilja ungdomar ska fasas ut och att Sis intensivt bör arbeta med att bygga upp metoder och arbetssätt inom sin verksamhet för att minimera avskiljningar för att på sikt uppnå total utfasning. Det är då av vikt att andra metoder har etablerats inom myndigheten till dess. Vi anser samtidigt att det är viktigt att myndigheten har de redskap och verktyg som gör att personalen på ett säkert och etiskt sätt kan skydda unga som har ett destruktivt beteende. Redskap för att främst skydda den unge för sig själv men också för att personalen ska kunna ha en trygg arbetsmiljö.

Säkerhetsutrustning för personal att skydda sig med i hotfulla situationer

På särskilt högklassade avdelningar där ungdomar med komplex problematik vårdas, där man ibland kan få in ungdomar som kan vara kraftigt utåtagerande, våldsamma och rent farliga, bör personal ha möjlighet att tillgå någon form av skyddsutrustning för att skydda sig mot slag och sparkar och att bli bitna eller spottade på. Säkerhetsutrustning behövs och innebär en skydds- och säkerhetsaspekt både för personal och för ungdomar.

Kroppskameror för anställd personal

Hot och våld är tyvärr en stor del av vardagen för personal inom Sis. Enligt Akademikerförbundets medlemmar som är anställda på Sis-hem uppger nästan varannan anställd att de utsatts för hot och våld på arbetsplatsen. Detta visar en undersökning av Novus från 2022.

Vidare är det få situationer där personal utsätts för hot och våld som polisanmäls. I en granskning från P4 Örebro framkommer att endast 5 av 73 incidenter om hot och våld på Sis-hemmet Bergsmansgården anmälts sedan 2020. Detta trots att utgångspunkten egentligen är att personal som utsätts ska polisanmäla detta.

Trots att Sis-personal inte arbetar ensamma kan det uppstå situationer där ingen mer än den placerade unga och en anställd hamnar ensamma i en våldsamt eller hotfull situation. I väntan på utredning av ärendet kan den anställda bli avstängd i flera veckor, och det kan vara svårt att bena ut vad som faktiskt hänt när det är ord mot ord. För att öka personalens trygghet och säkerhet skulle kroppskameror kunna vara ett alternativ för personal i vissa situationer.

Kroppskameror är bland annat något man i en pilotstudie från Arriva testat på regionaltåg, och i utvärderingen av detta framkommer att kroppskamerorna är något som ökat tågvärdars trygghet markant. Tanken med kroppskamerorna har varit att tågvärdarna hämtat ut en kroppskamera inför sina pass med hjälp av id-kontroll, och utgångspunkten är att kamerorna är avstängda fram tills det uppstår en hotfull situation och den anställda satt på kameran. Inspelningarna i sin tur har inte fått användas eller tittats på av någon annan än Polismyndigheten om en situation uppstått, vilket betyder att de anställda inte själva har tillgång till inspelningen. Efter två dygn har filmen automatiskt raderats om situationen inte lett till att man tagit händelsen vidare.

Sverigedemokraterna anser att kroppskameror kan vara ett bra redskap för Sis-personal att kunna använda vid särskilda händelser där situationen så kräver, detta självfallet med respekt för de placerades integritet. Regeringen bör därför utreda möjligheten till kroppskamera för personal anställd på Sis-hem.

Sis verksamhet täcker upp för psykiatrins brister

Sis har ett brett uppdrag i att möta barn och unga med olika behov. Vi ser också att barn och unga allt som oftast har ett allt tyngre vårdbehov och gruppen unga med allvarliga psykosociala och psykiska tillstånd placeras i dag inom Sis verksamhet. Det vittnas om att flera av dessa ungdomar egentligen borde ha placerats inom barn- och ungdomspsykiatri men att kommunerna i sitt arbete inte får in ungdomarna på bup och då väljer att i andra hand placera på Sis. Det är också tveksamt om Sis egentligen har ett lagstadgat uppdrag att möta unga med ett starkt behov av psykiatri.

Regeringen bör se över frågan om Sis är en lämplig myndighet för att möta dessa ungdomar samt överväga att ge myndigheten rätt att neka unga som faller utanför deras lagstadgade verksamhet. Det har myndigheten inte i dag. Regeringen bör dock främst verka för att få en väl fungerande barn- och ungdomspsykiatri som har förmågan att möta efterfrågan hos barn och unga med psykisk ohälsa.

En bättre översyn av verksamheten

Missförhållanden och vanvård på samhällsvårdsinstanser har länge uppmärksammats i media, vilket motiverar att ytterligare tillsyn tillämpas för barns, föräldrars och hela samhällets skull samt för att motverka att missförhållanden fortsätter att förekomma i framtiden. Inspektioner bör inte bara göras då indikationer om problem i en verksamhet finns, utan även som en åtgärd för att föregripa olägenheter i framtiden. Antalet inspektioner av HVB, Sis-hem och LSS-boenden bör öka ytterligare. En översyn av landets anläggningar bör göras för att säkerställa att de är anpassade och håller god säkerhet för att trygga såväl personalen som de boende.

En verksamhet med kompetent och väl anpassad personal

Personalen inom Sis-verksamheten gör ett viktigt arbete med att skapa en trygg, säker och stabil miljö för de barn och unga som av olika anledningar befinner sig på boendet. Det finns i dag stora problem med att kompetensen hos personalen är bristfällig, delvis på grund av kortvarig och tillfällig vikariepersonal men även kopplat till rekryterings-svårigheter inom yrket med en låg lönebild sett till det som arbetet innebär. Sverigedemokraterna anser att regeringen aktivt bör verka för att säkerställa en trygg, säker och attraktiv arbetsmiljö inom Sis-verksamheten för en välmående och kompetent personal som leder till att de unga får den hjälp, det stöd och den behandling de behöver. Regeringen bör arbeta för att säkerställa en konkurrenskraftig arbetsplats där rekryteringen av personal inom Sis-verksamheten håller god kvalitet och grundas på kompetens, utbildning och lämplighet särskilt anpassad för just den specifika verksamheten. Vi ser positivt på att utredningen En reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård (dir. 2024:13) ska presenteras den 25 april 2025.

Med mål om att skapa en god hälsa – varierad och hälsosam kost

Sis tar inte sällan emot barn och unga med en trasslig uppväxt, där bland annat föräldrars förmåga av olika orsaker varit enormt bristfällig. Där ohälsa kopplad till otrygghet, missbruk och destruktiv omgivning har satt tydliga spår hos den unge. Det påverkar givetvis det psykiska måendet som i sin tur allt som oftast tar sig uttryck i olika former av ätstörningar. Här har Sis en viktig uppgift att inom sitt uppdrag arbeta för att stärka hälsan och välmåendet hos den unge. Det bör, även inom Sis, finnas ett fokus och ett aktivt arbete med att främja hälsa och välmående.

Mona Olin (SD)

Carina Ståhl Herrstedt (SD)

Leonid Yurkovskiy (SD)

Carita Boulwén (SD)

Christian Lindefjärd (SD)